

ושמעתי בשם הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, בעל "לב אליהו", שפירש הפסוק "משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים", שבאמת בשניהם לגבי הרואה עצמו אין הבדל אם הוא משגיח מן החלונות או מציץ מן החרכים, רבשניהם הוא רואה בשוה בין מן החלונות ובין מן החרכים, רק לגבי זה שרואים אותו יש אצלו חילוק בין אם רואים אותו מן החלונות או רק מן החרכים, כי אם משגיחים עליו מן החלונות, הרי הוא יכול ג"כ לראות את הרואה, כי הרואה הוא נראה, אבל אם רק מציצים עליו מן החרכים, אין הוא יכול לראות את הרואה, אבל לגבי הרואה עצמו אין חילוק מהיכן הוא רואה, ועל דרך זה הם הניסים הנסתרים, שאין ניכר לנו בהם יד ה' בגלוי, כי הם מלובשים בדרכי הטבע, אבל לגבי הנהגתו והשגחתו ית' אין הפרש בניהם, ואת הכל הוא מנהיג בשוה, ע"כ.

ובשם הגה"צ רבי יצחק בלאזער זצ"ל בעל ה"פרי יצחק", שמעתי שפירש על דרך זה, מה שאמרו בגמ' במגילה (י"ד א'), בטעמא דאין אומרים הלל בפורים משום "דקריאתה זו היא הילולא", ופירש דכיון שהנס היה בהסתר, לכן גם ההודאה על הנס היא בדרך זו, ולכן לא יאמר הלל דזו היא הודאה גלויה, רק ע"י קריאת המגילה מודה להשי"ת על נס זה. ובספר "מנוחה וקדושה" (להגה"צ רבי ישראל איסר זצ"ל מפוניבז' מתלמידי רבינו חיים מוולאזין זצ"ל) בשער יחוד המעשה חלק שני סימן כ', כתב על דרך זה טעם למה שנהגו לאכול בפורים "לחמי פורים", [הם העוגיות שממלאים בתוכו זרעונים של פרג או שומשום וכיו"ב ואוכלים אותו בפורים], והוא מנהג ותיקין המוזכר בתוס' בברכות, וכתב הטעם לפי שער אותו הזמן היו רגילים בניסים גלויים, אבל זה הנס היה על פי טבע, והיה נס גדול מוצנע בתוך הטבע, ועיקרו נס, לכן לזכר זאת, התקינו הלחמים שעיקרם המילוי ומוסתר בתוך הבצק, כהצלתם נס מוסתר בתוך הטבע, ובחרו בזרעונים כמש"כ בשו"ע סי' תרצ"ה ס"ב לאכול זרעונים בפורים, ע"ש. [וע"ע להלן סי' ל"ב אות א' בענין לחמי פורים אלון].

בדרכי השגחתו יתברך להקדים רפואה למכה, ובביאור משאז"ל בא גבריאל ועשה לה זנב

ג) במגלת אסתר פ"א, ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך וגו'. ובמסכת מגילה (י"ב ב') אמרו, מאי טעמא לא אתאי כו', במתניתא תנא, בא גבריאל ועשה לה זנב. [ובפי' האלשיך הגירסא, ועשה לה זנב על מצחה]. ובספר "החפץ חיים חייו ופעלו" (ח"ג עמוד תתרכ"ד) הביא בשם ה"חפץ חיים" זצ"ל שפירש מאמרם ז"ל, דהנה בסנהדרין (צ"ו א') איתא, דנבוכדנצר בתחלה היה סופר של בלאדן מלך בבל, [והוא לא היה מזרע המלוכה], ובאותו זמן נעשה נס גדול לחזקיהו המלך, שתזקיהו חלה מאד ונטה למות והקב"ה ריפא אותו, ובכדי לפרסם זה הנס האריך הקב"ה את היום ועמד השמש מלבא בשבילו, ואותו היום היה ארוך שמונה עשר שעות, וע"י זה נתפרסם הנס לכל, וכששמע

זאת בלאדן מלך בבל, צוה לכתוב אגרת שלום לחזקיהו המלך, וכתבו הסופרים את האגרת, ומתחלה כתבו: שלמא למלכא חזקיה, שלם לקרתא דירושלים, שלם לאלהא רבא. ושלחוהו, ונבוכדנצר לא היה שם באותה שעה כשכתבו את האגרת, ואח"כ כשבא שאל את הסופרים איך כתבו האגרת, ואמרו לו, אמר להם קריתו ליה אלקא רבא וכתביתו ליה לבסוף, וצוה שיכתבו אגרת אחרת וכך יכתבו בו: שלם לאלקא רבא שלם לקרתא דירושלים שלם למלכא חזקיה. ואמרו לו הסופרים, קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא, פי' שאתה הוא המעורר לכל זה ואתה תלך ותחזיר את האגרת הראשונה שכבר שלחוהו ונכתוב אגרת חדשה.

ואמרו בגמ' דנבוכדנצר ריץ מיד כדי להחזיר את האגרת הראשונה, כד רהיט ארבע פסיעות, וגירסת המדרש והילקוט כד רהיט שלש פסיעות, אתא גבריאל ואוקמיה, אמר ר' יוחנן אילמלא בא גבריאל והעמידו לנבוכדנצר לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל. ואמרו חז"ל, מה היה שכרו של נבוכדנצר, אמר לו הקב"ה אתה פסעת שלש פסיעות בשביל כבוד שמי, חייך שאני מעמיד ממך שלש מלכים שיהיו מושלים מסוף העולם ועד סופו, ואלו הם נבוכדנצר ובנו אויל מרודך ובן בנו בלשצר.

והנה בגמ' הגירסא כד רהיט ארבע פסיעות, ובמדרש ובילקוט הגירסא שלש פסיעות, ואמר בעל ה"חפץ חיים" זצ"ל דאין כאן פלוגתא, ובאמת ריץ שלשה פסיעות שלימות, וכשהתחיל לפסוע פסיעה רביעית אתא גבריאל ואוקמיה, ולא הספיק להשלים הפסיעה הרביעית שקטעו גבריאל באמצע, ונמצא שלא פסע אלא מקצת פסיעה רביעית, ובמדרש ובילקוט מנו רק את הפסיעות השלימות שהם היו שלש פסיעות, ובגמ' לפנינו מנו ג"כ מקצת הפסיעה הרביעית. ולפי"ז יתבאר היטב באיזה זכות מלכה ושתי שהיתה ג"כ מזרע נבוכדנצר, בתה של בלשצר, והרי כבר מלכו אבותיה שלשת המלכים שלפניה, והיא היתה דור רביעי לנבוכדנצר, ולמה הגיע לה זאת. אלא בזכות מקצת הפסיעה הרביעית זכתה גם היא למלכות, ולפי שהיה זה רק מקצת פסיעה, לפיכך לא השלימה מלכותה ולא היה לה מלכות שלמה, אלא מלכה רק חצי מלכות, ונקטע מלכותה באמצע, ובמקומה באה אסתר המלכה שהצילה את ישראל מגזירת המן.

ומעתה יתבאר היטב כונת מאמרם ז"ל, דאמר ר' יוחנן אילמלא בא גבריאל והעמידו לנבוכדנצר לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל, והכונה בזמן גזירת המן הרשע, כי אם לא העמידו גבריאל באמצע הפסיעה, והיה נבוכדנצר פוסע פסיעה רביעית שלימה, הרי היתה ושתי מולכת מלכות שלימה, ולא היה נקטע מלכותה באמצע, וא"כ לא היתה באה אסתר שהצילה את כלל ישראל מגזירת המן במקומה של ושתי, ולא היה מי שיעביר את רעת המן האגני וזממו ח"ו, ולכן לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל מגזירת המן. ובוזה יבואר היטב כונת חכמינו ז"ל שאמרו, בא גבריאל ועשה לה זנב. והיינו דאותו מלאך גבריאל שמנע בשעתו מנבוכדנצר מלפסוע פסיעה רביעית שלימה, וקטע בזה את המלוכה מדור רביעי של נבוכדנצר, הוא בעצמו בא באותו רגע שנשלם שכר הפסיעות

על מקצת פסיעה הרביעית, ועשה לה זנב והפסיק את מלכותה של ושתי, וזנב פירש הערוך קץ וסוף, והיינו שזה היה סימן שהגיע קץ מלכותה, והוא זה גבריאל שהשלים עתה את שליחותו. עכת"ד ז"ל ודפח"ת.

והנה במגלת אסתר פ"ג כתיב, אחר הדברים האלה גידל המלך אחשורוש את המן בן המדתא האגני וגו'. ובמסכת מגילה (י"ג ב') אמרינן, מאי אחר הדברים, אמר רבא אחר שברא הקב"ה רפואה למכה. פי' שאסתר נעשית מלכה. דאמר ריש לקיש אין הקב"ה מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה. וכתב בספר "חיי עולם" (ח"ב פ"ו) וז"ל: ומבואר שעל כל צרה ועל כל צער וסבל שבא על האדם יש כבר רפואה מוכנה עוד מקודם שבאה הצרה, וצריך רק לזכות לראות את הרפואה והתיקון, וזאת הידיעה הוא עידוד וחיזוק שלא יפול ביאוש בהיותו במיצר, גם כשנרמה לו שאין מוצא לצאת מהסכך, רק יתפלל ויבקש רחמים ויעסוק בתורה ובמצוות לשם שמים ולצפות תמיד לתשועת ה' כהרף עין ולא יפול ביאוש כלל ח"ו.

ומצינו גבי הגר "ותלך ותתע במדבר", וכשכלו המים מן החמת וישמעאל בנה היה קרוב למות כתיב "ותשלך את הילד תחת אחד השיחים ותלך ותשב לה מנגד כי אמרה אל אראה במות הילד ותשא את קולה ותבך", כי היה המצב נראה כאבוד לגמרי, כי מאין תמצא במדבר מים, ובודאי ימות הילד, וכמ"ש "כי אמרה אל אראה במות הילד", אבל כשנתעורר עליו רחמי שמים כתיב "ויפקח אלקים את עיניה ותרא באר מים", הרי שבאמת לא היה מקום סכנה כלל, כי היה במקומה שם באר מים, דהא לא כתיב ויפתח ה' באר מים חיים, אלא ויפקח את עיניה ותרא, הרי שהיה שם הבאר מקודם, רק שכל זמן שלא זכתה לראות לא ראתה והיה נראה בעיניה כאפס תקוה. וכן איתא בהדיא במדרש רבה (בראשית פרשה נ"ג סי' י"ט) א"ר בנימין הכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר את עיניהם, מן הכא "ויפקח אלוקים את עיניה".

וכן הוא בכל המבוכות ובלבולים ממשכות רעות המעיקים לפעמים אצל אנשים, ונרמה לו כי אין שום מוצא לסבך זה, באמת הפתרון והתשובה היא פשוטה וברורה בתכלית הבירור, אלא שכל זמן שאינו זוכה אינו רואה את הפשטות הפשוטה אשר לפניו, וצריך להיות בטוח שכאשר יתחזק בתורה ובעבודת הבורא ית' בתמימות, סוף סוף יאיר השי"ת את עיניו, ואל יפול ביאוש ח"ו אע"פ שיעברו זמן זמנים טובא שיעמוד במבוכתו, כי סוף סוף יאיר לו השי"ת, ולפום צערא אנרא, עכ"ד.

ובמגלת אסתר (פ"ו פ"ד) כתיב, "והמן בא וגו' לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו". ובמסכת מגילה (ט"ז א') אמרו, תנא לו הכין. ופרש"י לצורך עצמו. ובפי' הגר"א על המגילה שם כתב, ואינו מובן כונתם. ונראה דהכי פירושו, מפני שהייתי אומר שהגזירה היתה מן השמים מתחלה על מרדכי, ואח"כ נתהפך והיתה להמן, לכך תנא לו הכין, פירוש שמתחלה כבר היתה מוכנת מן השמים על המן לברו ולא על